

מפגש מס' 72

דף למנחה

יחזקאל פרקים כ"ד - כ"ח

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

פרק כ"ד - תחילת המצור על ירושלים; משל הסיר הנשרף; ציווי ליחזקאל שלא להתאבל על מות אשתו;

פרק כ"ה - נבואות לעמון, מואב, אדום ופלשתים

פרק כ"ו - נבואה לצור - מפלת צור ע"י הבבלים, ותגובת העמים

פרק כ"ז - נבואה לצור - משל אניית הפאר וטביעתה

פרק כ"ח - נבואה לצור - גאותו ונפילתו של מלך צור; נבואה לצידון.

לימוד מעמיק

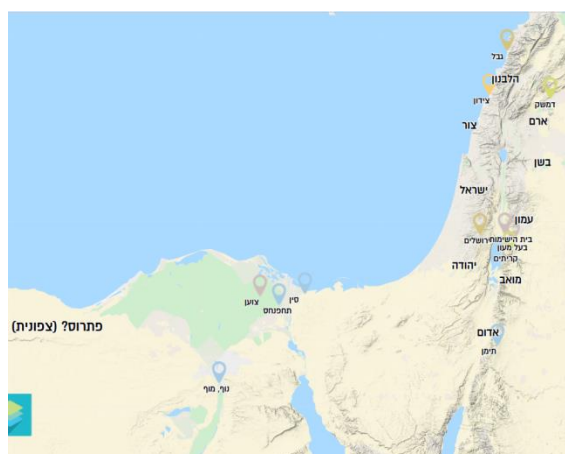
נבואות על הגויים בספר יחזקאל

קובץ הנבואות על הגויים מופיע בפרקים כ"ה - ל"ב, בין נבואות התוכחה (א' - כ"ד) לנבואות הנחמה (ל"ג - מ"ח); בין תיאור המצור (כ"ד) לתיאור החורבן (ל"ג).

הנבואות בפרקים אלה מוקדשות לשבעה עמים, הסובבים את ישראל מכל צדדיה: עמון, מואב, אדום ופלשתים (כ"ה), צור (כ"ו-כ"ח), צידון (כ"ח) ומצרים (כ"ט-ל"ב).

לפניכם תמונה של מפה מקראית מתוך אתר התנ"ך, בה מופיעים המקומות והעמים הנזכרים בנבואות הגויים בספר יחזקאל.

לחץ כאן לצפיה במפה באתר התנ"ך (להוספת כל המקומות המופיעים בפרקים כ"ה-ל"ב, לחץ על "סנן מפה לפי פרק" והוסף את טווח הפרקים הרצוי).

נשים לב, כי בולטת בחסרונה נבואה לבבל, המעצמה השלטת באותה תקופה, אשר חרביה את ירושלים. בשיעור זה נסקור בקצרה כל אחת מהנבואות, וננסה למצוא את המכנה המשותף ביניהן.

חלק א - נבואות לעמון, מואב, אדום ופלשתים

בפרק כ"ה מתנבא יחזקאל נבואות קצרות לעמון, מואב, אדום ופלשתים. עמים קטנים יחסית, שכניה של ישראל ממזרח וממערב. לנבואות אלה מבנה אחיד הכולל את פירוט החטא בלשון 'ען', לאחריו תיאור העונש הפותח בלשון 'לכן' ובחתימה המסר "וידעו כי אני ה'" - שהוא מטרת הנבואה. להרחבה ראה ב**מאמרה של ד"ר טובה גנזל**.

יחזקאל מתאר את חטאם של ארבעת העמים האלה בהקשר ההיסטורי הספציפי של החורבן: עמון מואשמים בשמחה לאידם של ישראל בשעת החורבן - **וַעַן אֲמַרְךָ הָאֵחָ אֵל מְקַדְשֵׁי כִי נָחַל וְאֵל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל כִּי נִשְׁמָה וְאֵל בֵּית יְהוּדָה כִּי הִלְכוּ בְּגוֹלָהּ: ... וַעַן מִחֲאַךְ יָד וְדִקְעֶךָ בְּרִגְלֶךָ וְתִשְׁמַח בְּכָל שְׂאֵטְךָ בְּנִפְשׁ אֵל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל (ג; 1); מואב מואשמים במחשבה שהחורבן מעיד על ניתוק הקשר בין ה' לישראל - הִגֵּה כָּל הַגּוֹיִם בֵּית יְהוּדָה (ח). אדום ופלשתים מואשמים בשותפות בחורבן מתוך רגשי נקמה וַעַן עֲשׂוֹת אֲדוֹם בְּנִקְסָם נִקְסָם לְבֵית יְהוּדָה וַיִּאֲשָׁמוּ אֲשׁוֹם וְנִקְמוּ בָהֶם (יב); וַעַן עֲשׂוֹת פְּלִשְׁתִּים בְּנִקְמָה וְנִקְמוּ נִקְסָם בְּשֵׂאֵט בְּנִפְשׁ לְמִשְׁחִית אִיבַת עוֹלָם (טו).**

אם כן, ארבעת העמים הללו נענשים על שותפותם בחורבן, על אף ששותפות זו הייתה קטנה ושולית יחסית לבבל, אשר החריבה את ירושלים והמקדש. (עוד על חלקם של עמים אלה בחורבן ראה ב**פוסט מאת הרב יעקב מדן**). נראה שהכנס כלפי עמים אלה איננו רק בשל מעשיהם בשעת החורבן, אלא מצטרף לרשימה ארוכה של מאבקים בינם לבין ישראל, לאורך ההיסטוריה:

עמון ומואב הם צאצאי לוט, אשר התנכלו לעם ישראל עוד בהיותם במדבר כאשר ביקשו לעבור בארצם בדרכם לארץ ישראל: **לֹא יָבֹא עִמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקָהֶל ה'... עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קָדְמוּ אֶתְכֶם בְּלַחֵם וּבִמַּיִם בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׁכַר עָלֶיךָ אֶת בְּלָעַם בֶּן בְּעֹר מִפְתּוֹר אֲרָם נְהַרִים לְקַלְלֶךָ (דברים כ"ג, ד-ה), ואכן העוינות בין עמון ומואב לישראל נמשכה במשך דורות רבים והתבטאה במלחמות רבות. (לחץ כאן לקריאה על **יחסי עמון וישראל**; ועל **יחסי מואב וישראל**).**

אדום הם צאצאי עשיו. המאבק בין עשיו ליעקב הפך למאבק בין אדום לישראל לאורך כל ההיסטוריה, ואף בא לידי ביטוי בנבואות רבות (לחץ כאן לקריאה על **יחסי אדום וישראל**).

הפלשתים היו אחד האויבים הקשים של ישראל מימי שמשון עד ימי דוד, ופגעו בישראל אנושות פעמים רבות. (על **יחסי פלשתים וישראל תוכלו לשמוע בשיעורו של ד"ר יצחק מייטלס**).

סביר להניח שחוסר האמפתיה והעוינות שהפגינו עמים אלה כלפי ישראל בשעת החורבן נבעו ממערכת היחסים המתוחה בין ישראל לעמים אלה לאורך דורות רבים, כך שמעשיהם הקלים יחסית בשעת החורבן הצטרפו ליחסם הקשה כלפי ישראל במשך כל השנים, ועל כך נגזרה עליהם פורענות.

בסופה של כל אחת מהנבואות הללו, מודגש המסר: **וַיְדַעוּ כִּי אֲנִי ה'** - הפורענות לגויים תביא אותם להכיר בגדולת ה' ובכך שהוא מנהל את המהלכים ההיסטוריים.

שאלה למחשבה

כיצד הפורענות לגויים מביאה להכרה בה'?

חלק ב - הנבואה לצור (כו-כ"ח)

הנבואה לצור פותחת בנוסחה דומה לנבואות הקודמות "יען... לכן... וידעו כי אני ה'". בפסקה זו צור מואשמת בשמחה על חורבן ירושלים: **וַעַן אֲשֶׁר אָמַרְהָ צֹר עַל יְרוּשָׁלַם הָאֵחָ נִשְׁבְּרָה דְלֹתוֹת הָעַמִּים נִסְבָּה אֵלַי אֲמַלְאָה הַחֲרָבָה: (כו"ב).** צור מואשמת בשמחה על החורבן, בדומה לעמון, אך בכל זאת יש הבדל ביניהן: השמחה של צור איננה מתוך עוינות אלא מתוך תועלתנות - צור חשבה שהיא תבנה בזכות חורבנה של ירושלים, כפי שמסביר מלבי"ם:

מלבי"ם יחזקאל פרק כו פסוק ב

צור היתה תמיד בברית עם ירושלים בימי דוד ושלמה, ולא שמחו על מפלתם משנאה רק מפני שחשבו שעל ידי כן יגיע להם תועלת, וזה שכתוב שאמרו "האח נשברה דלתות העמים", שירושלים היתה עיר מרכולת וכל העמים הביאו שם סחורתם... ועל ידי כן נסבה אלי ויהיה כל המסחר בצור...

כפי שמציין המלבי"ם, בניגוד לעמים שנזכרו בפרק הקודם, אשר נטרו טינה לעם ישראל במשך דורות רבים, צור הייתה דווקא ידידה של ישראל (דוד ושלמה היו בקשרים טובים עם חירם מלך צור אשר סייע בבניית המקדש, ואחאב נשא את איזבל לאשה כחלק מברית עם הצידונים). למרות הידידות, צור שמחה על החורבן מפני שחשבה שתפיק ממנו תועלת. התייחסות כזו היא בגידה, החמורה לא פחות מהעוינות הקבועה בין העמים האחרים לישראל. הנבואה ממשיכה עם תיאור קצר של פורענות ולאחריו הסיום הקבוע: וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי ה' (כ"ו, 1).

אולם, בשונה מהנבואות הקודמות, בזאת לא מסתיימת הנבואה על צור, אלא ממשיכה בתיאור ארוך ומפורט, ומשתרעת על פני שלושה פרקים (כ"ו - כ"ח). תחילה מתוארת בהרחבה עלייתו של מלך בבל על צור וחורבנה (כ"ו, ז-יד), וקינת העמים על כך (כ"ו, טו-יח). בהמשך, הנביא ממשיך את צור לספינת פאר, ומתאר באריכות רבה ולפרטי פרטים את יופיה, עושרה, חכמת מנהיגיה, המסחר המוצלח שלה, השותפות שלה עם עמים אחרים, ואת סופה המר - טביעתה (כ"ז). ולבסוף מקדיש הנביא נבואה ארוכה למלך צור, ובה הוא מתאר את חכמתו ואת גאוותו, אשר לבסוף הביאו לנפילתו, ולהשלכתו מ"גן העדן" שבו חי (כ"ח). מדוע הנבואה לצור ארוכה ומפורטת כל כך?

יתכן כי הסיבה לאריכות הרבה בנבואה לצור היא דווקא משום שלא היה לה מאבק עם ישראל. צור הייתה ממלכה משגשגת: קרבתה אל הים הפכה אותה למעצמת מסחר חשובה ביותר ועשירה מאד. במסגרת קשרי המסחר שלה היו לה גם קשרים עם ישראל, וכך חדרה התרבות הפיניקית לעם ישראל. הדבר בלט באופן קיצוני בימי אחאב, אשר התחתן עם איזבל (בת אתבעל מלך צידון) ובעקבות זאת חדרה התרבות הפיניקית לממלכת ישראל באופן קשה ביותר: עבודת הבעל השתרשה בעם ישראל, נביאי ה' נהרגו או נאלצו להתחבא, ואף הנורמות המוסריות של הממלכה הדרדרו, עד כדי שפיכות דמים. אם כן, צור הציבה בפני עם ישראל איום שונה מהאיום של העמים האחרים, ואולי איום גדול יותר - דווקא בעלת הברית עשויה להיות מסוכנת לעם ישראל יותר מאויבים, מאחר והיא עלולה לגרום להשפעה תרבותית שהיא הרסנית מבחינה רוחנית.

כפי שראינו, המסר העיקרי של הנבואות לעמים בספר יחזקאל הוא "וידעו כי אני ה'", ומשום כך המאבק של הנביא מול התרבות של צור קשה יותר מאשר המאבק מול העמים אשר פגעו בישראל פיזית. על כן, הנביא מאריך ומתאר את העושר וההצלחה של צור, אשר משכו את ליבם של כל העמים וגם של ישראל, ומתאר באריכות את מפלתה: את טביעתה של אניית הפאר ואת ההשלכה מגן עדן. בעזרת התיאור הצבעוני והמפורט יחזקאל מבהיר לעם ישראל שהעושר, החכמה וההצלחה הם בני חלוף, ולא זו בלבד אלא שהם אלה אשר גורמים לגבהות הלב המביאה לנפילה הגדולה. על כך, ניתן לקרוא בפוסט [מאת הרב ד"ר יואל בן נון](#), ולשמעו [בסרטון מאת הרב פרופ' יהודה ברנדס](#):

שאלה למחשבה

גם כיום, עם ישראל מתמודד עם שני המישורים - המאבק הקיומי מול שכניה של מדינת ישראל, והמאבק הרוחני מול תרבות השפע המערבית. חישבו על שני סוגי התמודדויות. מהי הדרך להתמודד אל מול כל אחד מהאיומים הללו? ואיזה מהם מהווה סכנה גדולה יותר לדעתכם?

ניתן לצפות [בסרטון מאת הרב פרופ' יהודה ברנדס](#) בנושא זה.

חלק ג - הנבואה למצרים (כ"ט - ל"ב)

הנבואה על מצרים אף היא ארוכה מאד (ארבעה פרקים) וממשיכה באווירה דומה לנבואה על צור. מצרים באותה תקופה איננה מהווה איום על ישראל, אלא להפך - פעמים רבות ישראל מנסים להיעזר בה במאבקם כנגד המעצמות הצפוניות. אם כך, גם הפורענות למצרים איננה בגלל שהם פגעו בישראל, אלא להפך - יען הַיּוֹתֶם מִשְׁעֲנַת קֶנָה לְבַיִת יִשְׂרָאֵל (ו) ובכך גרמו להם לבטוח במצרים במקום בה'. הנביא מבהיר שהביטחון במצרים איננו יעיל: בְּתַפְשֶׁם בְּךָ בַכַּפֵּךְ בַּכַּף תִּרְוִץ וּבְקַעֲתָ לָהֶם כָּל פֶּתַי וּבְהִשְׁעָנְסָם עָלֶיךָ תִּשְׁבֶּר וְהַעֲמַדְתָּ לָהֶם כָּל מַתָּנִים (ז).

בנוסף לכך, הנביא מתאר גם את גאוותו של פרעה מלך מצרים כסיבה לפורענות: יַעַן אָמַר יָאֵר לִי וְאֲנִי עָשִׂיתִי (ט). גאוותו של פרעה מתוארת בשני דימויים המופיעים בפרקים אלה: **הדימוי לתנין**, שה' לוכדו ומייבש את יאורו (ל"ב, ב-ג; כ"ט, י), ו**הדימוי לארז הלבנון** (ל"א). לאחר תיאור הגובה והיופי של הארז, מבהיר הנביא את סיבת הפורענות: יַעַן אֲשֶׁר גָּבַהֶת בְּקוֹמָה וַיִּהְיֶה צְמֹרְתוֹ אֶל בֵּין עֲבוֹתַיִם וְרַס לְבָבוֹ בְּגִבְהוֹ: וְאֶתְנָהוּ בְּיַד אֵיל גּוֹיִם עָשׂוּ יַעֲשֶׂה לוֹ כְּרִשְׁעוֹ גְרִשְׁתָּהוּ (ל"א, י-יא) - גובה הלב, הגאווה, הם שיביאו לנפילה, בדומה למלך צור, כפי שתואר בפרק כ"ח. על הגאווה המביאה לנפילה ראה בסרטון [מאת הרב פרופ' יהודה ברנדס](#).

הידעת?

דימוי פרעה לתנין טומן בחובו פולמוס סמוי עם האמונה המצרית העתיקה, לפיה, התנין הוא אחד האלים החשובים בפנתיאון של אליליה. מקורות חוץ-מקראיים מלמדים אותנו על פולחן התנין במצרים, הקדשתו בחייו, חניטתו וקבורתו בקדושה בבתי קברות מיוחדים לאחר מותו. בנוסף לכך, עולה מהם תדמיתו של מלך מצרים כתנין השולט ביאורי מצרים, כאל שעשה את היאורים - ואף את עצמו. בדרך זו - משלב יחזקאל בין הנוף המצרי והתנינים הנמצאים ביאור, לבין התנין כחיה מיתולוגית. הנבואה מסתיימת בתיאור ציורי - דווקא באמצעות השקט והצחות לאחר שקיעת מי הנילוס, מוסר הנביא כי התנינים יכלו (ל"ב, יג-יד). (מתוך [מאמרה של ד"ר טובה גנזל](#), ראה עוד במאמר [מאת פרופ' יהודה פליקס](#))

אם כן, הסיבה לפורענות על מצרים היא הגאווה, שהגיעה עד כדי מחשבה שפרעה הוא אל. נבואות רבות בתנ"ך מבהירות שהגאווה האנושית מפריעה למלכות ה' בעולם, ולכן, ביום ה', בו תתגלה מלכות ה' בעולם, יַעֲיִי גְבַהֶת אָדָם שֶׁפֶל וְשָׁח רוּם אֲנָשִׁים וְנִשְׁגַּב יְהוָה לְבָדוֹ בַּיּוֹם הַהוּא (ישעיהו ב', יא). [לחץ כאן לקריאת פסוקים ומאמרים בנושא הגאווה](#).

גם בנבואת יחזקאל על מצרים מופיע אותו עקרון: מפלת מצרים הגאה מביאה להכרה בה'. כך, בפרק כ"ט חוזר ארבע פעמים המסר "וידעו כי אני ה'"; פרק ל' מתאר את הפורענות למצרים כ"יום ה'", וגם בו חוזר ארבע פעמים המסר "וידעו כי אני ה'". אם כן, גם הנבואה על מצרים, המסיימת את חטיבת הנבואות לגויים, מכוונת למסר החוזר בכל אחת מהנבואות בחטיבה זו: "וידעו כי אני ה'".

חלק ד - המסר של נבואות הגויים ביחזקאל

המיקום של הנבואות לגויים בין תחילת המצור לבין החורבן, ובין נבואות התוכחה לנבואות הנחמה, יוצר תחושה שמטרתן לעודד את ישראל בשעתם הקשה בעזרת ההבטחה שה' עתיד להיפרע מהגויים הפוגעים בישראל. אולם, כפי שראינו, זה איננו המסר העיקרי של נבואות יחזקאל לגויים. יחזקאל אפילו איננו מנבא נבואת פורענות לבבל, האשמה העיקרית בחורבן, ובשונה מנביאים אחרים, הוא איננו אומר בצורה ברורה שהפורענות לגויים קשורה בנחמה לעם ישראל או בגאולתו (פרט לשני מקומות בהם מוזכרת בקצרה גאולת ישראל - האחת בנבואה לצור (כ"ח, כד-כו), והאחרת בנבואה למצרים (כ"ט, כא)). נבואות התקומה של העם אמנם קיימות, אלא שהן מופיעות רק בחלק הבא של הספר.

המסר העיקרי של הנבואות לגויים, כפי שראינו בשיעור זה, הוא הכרה של כל הגויים במעמדו הנבדל והייחודי של ה' א-לוהי ישראל, ובשליטתו בכל האירועים מאז ומעולם, בניגוד לחילול שם ה' בגויים, שהגיע לשיאו בעת החורבן. במזרח הקדום, רווחה התפישה כי המלכים הינם שליחי האלים (או אפילו האלים עצמם), וכי לכל עם

אל משלו, האחראי לנצחון העם במלחמה. תפישה זו מופרכת באמצעות קיבוץ כל הנבואות לגויים ביחד, וההדגשה כי רק ה' הוא א-לוהי העולם כולו, והוא שחורץ את גורל העמים כולם. על בסיס ההכרה הזו, יבואו נבואות הגאולה והנחמה לעם ישראל, בפרקים הבאים - ל"ג-מ"ח. (ראה [במאמרה של ד"ר טובה גנזל](#)).

סיכום

נבואות יחזקאל על הגויים עוסקות בעמים השכנים לישראל: עמון, מואב, אדום, פלשתים, צור ומצרים. המסר העיקרי החוזר בכל הנבואות הללו באופן מודגש וברור הוא "וידעו כי אני ה'". גאוותם של העמים האחרים, הצלחתם, ופגיעתם בישראל בחורבן (ועוד שנים רבות לפניכן) גרמה לחילול השם. יחזקאל מנבא שהתיקון לכך יהיה בעתיד, כאשר תבוא פורענות על הגויים, ומתוך כך כולם יבינו שהצלחה, הכוח והעושר הם זמניים ובני חלוף, ואין מקום לגאווה של האדם הנובעת מהם. מתוך כך יכירו כולם בגדולת ה' אשר מנהל את ההיסטוריה. ההכרה בה' מהווה בסיס לגאולת ישראל, עליה מנבא ישראל מפרק ל"ג והלאה.

להרחבה

[מתן על הפרק - דפי לימוד לפרקים כ"ד-כ"ה](#)

[מתן על הפרק - דפי לימוד לפרקים כ"ו - כ"ז](#)

[מתן על הפרק - דפי לימוד לפרקים כ"ח - כ"ט](#)

[שיעור מאת חנן פורת - פשר הנבואות על הגויים בישיבת ירמיהו יחזקאל ועמוס](#)

[שיעור מאת הרב יוסף מרקוס - הנבואות על הגויים בישיבת ירמיהו ויחזקאל](#)

[שיעור מאת הרב מרדכי פרנקו על הנבואות למצרים](#)

הקדמה לקראת השבוע הבא

בשבוע הבא נלמד על השינוי הדרסטי בנבואות יחזקאל בעקבות בשורת החורבן.